

Undervisningsmateriale

DE BERYGTEDE

Mysteriet i Sortemosen

Skrevet af Sara Blædel

Illustreret af Emilia Rubæk

Undervisningsmateriale

DE BERYGTEDE

Mysteriet i Sortemosen

Målgruppe: 3.-4. klasse

Formål:

- At eleverne møder genren mysterier og lærer om dens kendetegn
- At eleverne kan finde og undersøge virkemidler i en tekst
- At eleverne kan udarbejde ideer på baggrund af andre tekster

Forløbet til *De berygtede - Mysteriet i Sortemosen* er inddelt i tre dele :

- Før I læser
- Mens I læser
- Efter at I har læst

Der vil både være individuelle aktiviteter, makkeraktiviteter og klasseaktiviteter – mange i form af aktivitetsark.

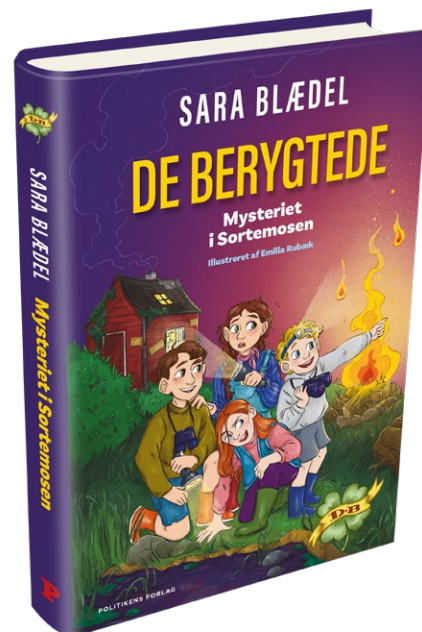
Mysteriet i Sortemosen er bind 2 i Sara Blædels serie *De berygtede*. Bind 1 hedder *Mysteriet om den blå dame*. Bøgerne kan læses uafhængigt af hinanden, men eleverne vil få en bredere forståelse for persongalleriet og deres indbyrdes relationer, hvis de også har læst den første bog. Der findes i forvejen et undervisningsforløb til bind 1, hvorfra flere af aktivitetsarkene også vil kunne anvendes i forløbet til bind 2, fx **aktivitetsark 2-7** om universets centrale personer.

Før I læser:

Før eleverne læser **Mysteriet i Sortemosen**, skal I sammen på klassen tale om bogens ydre. Sørg for, at du har mulighed for at vise bogens omslag i stort format på klassens whiteboard, så I alle kan kigge på det sammen.

Forklar, hvorfor det er vigtigt at forholde sig til omslaget, før man kaster sig over bogens handling.

Forsiden:

Vis klassen bogens forside på tavlen, og tal om følgende:

Hvis eleverne har læst bog 1:

- Hvem er bogens forfatter? Har I læst andet, hun har skrevet?
- Hvem er bogens illustrator? Kender I et andet ord for "illustrator"? Hvad betyder det for jer, at der er illustrationer i en bog?
- Beskriv de fire børn på illustrationen (lad evt. eleverne udfylde aktivitetsark 1):
 - Hvem er børnene?
 - Hvor mon de befinder sig?
 - Hvad har de med? Hvorfor mon?
 - Hvordan er deres ansigtsudtryk?
- Hvad tror I der kommer til at ske i bogen (lad eleverne koble informationer fra titel, illustration og handlingen fra bog 1)?

Hvis eleverne **ikke** har læst bog 1:

- Hvad hedder bogens forfatter?
- Hvem er bogens illustrator? Kender I et andet ord for "illustrator"? Hvad betyder det for jer, at der er illustrationer i en bog?
- Hvorfor mon bogen har to titler? Hvorfor står den ene titel med en større skrift end den anden?
- Hvad betyder ordet "berygtede"? Hvem mon "De berygtede" er?
- Hvad kendetegner forsider på seriebøger (serietitel, undertitel, nogle gange et nummer)?
- Beskriv de fire personer på illustrationen (lad evt. eleverne først udfylde aktivitetsark 1):
 - Hvem tror I de er?
 - Hvor gamle er de?
 - Hvor mon de befinder sig?
 - Hvad har de med? Hvorfor mon?
 - Hvordan er deres ansigtsudtryk?
- Når I læser titlerne og ser illustrationen i sammenhæng, har I så en ide om, hvad bogen handler om? Hvilken genre tror I der er tale om? Hvorfor?

Bagsiden:

Vis eleverne bagsiden, læs bagsideteksten højt, og tal om følgende:

Hvis eleverne har læst bog 1:

- Hvad fortæller bagsideteksten om bogen?
- Gættede I rigtigt i forhold til bogens handling?

Hvis eleverne **ikke** har læst bog 1:

- Hvad fortæller bagsideteksten om bogen? Gættede I rigtigt i forhold til genren? Hvem mon børnene er?
- Hvad er et mysterie? Kender I andre mysteriebøger/detektivbøger?
- Der står i bagsideteksten, at bogen er en fortælling om mod, venskab og eventyr. Et eventyr kan både være en fantasihistorie ligesom for eksempel "Askepot" og "Klods-Hans", men det kan også være en spændende rejse eller oplevelse, som måske indeholder farer. Hvilken slags eventyr er der mon tale om? Hvorfor?

Mens I læser:

Til samtlige kapitler på nær kapitel 1 og 2 er der aktivitetsark med opgaver/spørgsmål til handlingen i det enkelte kapitel. I kapitlerne vil der desuden være ord og udtryk, som er vigtige at dvæle ved, da de ikke er kendte for alle eleverne, men kan være vigtige for forståelsen. Ordene er beskrevet herunder i forbindelse med de enkelte kapitler. Opfordr eleverne til at være nysgerrige over for andre ord, de ikke forstår.

Kapitel 1 Marmeladekaos og kapitel 2 Pakken fra morfar

Læs kapitel 1 og 2 op for klassen.

Vigtige ord og udtryk i kapitel 1:

Laboratorium: et sted, hvor man eksperimenterer med noget

Hele balladen: alting; hele molevitten

Skepsis: tvivl

Reception: det sted på et hotel, hvor man tager imod gæster

Nedsmeltning: at blive meget vred og miste overblikket, fordi man fx oplever stor modgang

Fare sammen: få et chok

Febrilsk: hektisk

Vigtige ord og udtryk i kapitel 2:

Sejlgarn: stærk snor

Strengt fortroligt: meget hemmeligt

Pølse på: være ved at planlægge noget – måske på en lidt hemmelig måde

Feltspade: en lille spade, som ofte kan klappes sammen og være i en rygsæk

Knob: en knude, man fx bruger, når man vil binde to reb sammen eller vil sikre et reb rundt om noget. Hvis der er elever i klassen, som er spejdere, så bed dem vise deres kammerater nogle af de knob, de kender.

Logbog: dagbog eller notesbog – fx på et skib, hvor man skriver noter om vejr og vind

Klassesamtale:

Tal sammen i klassen, efter at I har læst de første to kapitler. Fokus her er på Cilla og Agger og deres forældre, som driver et lille hotel.

- Hvordan forestiller I jer stemningen på familiens hotel under marmeladeturserne?
 - Beskriv stemningen med en række tillægsord.
 - Er det anderledes end andre hoteller, I selv har været på? Hvordan?
 - Hvordan er børnenes mor? Brug evt. **aktivetsark 2** til at sætte ord på mor.
- I kapitel 2 får Cilla og Agger en pakke fra deres morfar.
 - Hvad er der i pakken?
 - Hvordan dufter eventyr?
 - Læs morfars brev op sammen. Hvad mener morfar med: *Der findes huse, hvor tiden går i stå, når de ikke bliver brugt. Huse, hvor edderkoppespind hænger i hjørnerne som små net fulde af hemmeligheder, og støvet dækker alle sandheder om fortidens mysterier?*
 - Hvad mener Cilla med, at hun har en følelse af altid at blive ramt af noget stort, af noget magisk, når hun læste brevene fra morfar? Hvordan ville du have det, hvis det var dig, der fik morfars breve og pakker?
 - I logbogen fra morfar står: *Alt kan være et spor, indtil det modsatte er bevist.* Tal sammen om, hvad dette betyder. Uddel herefter **aktivetsark 3** til eleverne, og sig, at de skal notere i logbogen undervejs i deres læsning, når de oplever noget mystisk, som måske kan være et spor.
- Hvorfor beslutter Cilla og Agger sig for at tage ud til Mormor i stedet for til Lalandia? Hvad ville I selv vælge? Hvorfor?

Pakken, der dufter af eventyr

Lad eleverne forestille sig, at de selv modtager en pakke, der dufter af eventyr, og at de bliver ramt af noget magisk ligesom Cilla. Lav først en brainstorm på klassen over, hvad der kan være i en sådan pakke. Det kan sagtens være noget helt andet end i morfars pakke, men bed eleverne bruge alle sanser, når de forestiller sig indholdet.

Bed dem nu forberede en magisk pakke derhjemme, der dufter af eventyr. De fleste har en papkasse liggende, de ikke bruger, men hjælp de elever, hvor det ikke er tilfældet. I pakken putter de enten ting eller laver tegninger af ting, de kunne tænke sig var i pakken. Lad dem dekorere pakkerne, så også pakkens ydre signalerer eventyr.

Kapitel 3 Mormors traktorregler

I arbejdet med resten af bogens kapitler er der taget udgangspunkt i, at eleverne selv eller i makkerpar læser disse. Du kan vælge at lade dem læse bogen i sin helhed eller kapitelvist. Vælger du, at eleverne læser kapitel for kapitel, kan du med fordel udlevere et aktivitetsark pr. kapitel (vær dog opmærksom på, at nogle af aktivitetsarkene dækker to kapitler), som eleverne kan udfylde individuelt eller i makkerpar.

Aktivitetsark 4 indeholder opgaver til dette kapitel.

Vigtige ord og udtryk i kapitel 3

Opsang: skideballe

Uvedkommende færdsel: trafik, som ikke må være på et sted

Hjemmestrikket: noget, man selv har fundet på

Krybskytteri: ulovlig jagt på dyr

Kronhjort: En op til 1,5 m stor hjort med et stort gevir. Vis gerne eleverne et billede af en kronhjort eller evt. dette lille videoklip med en kronhjort, hvor de også kan høre dens brøl:

<https://www.youtube.com/shorts/9bGuM5Bwg8Q>

Naglet til jorden: så man slet ikke kan røre sig

Fråde: skummende spyt

Krummer i nogen: at have god energi

Kapitel 4 Halmballer og hestemøg

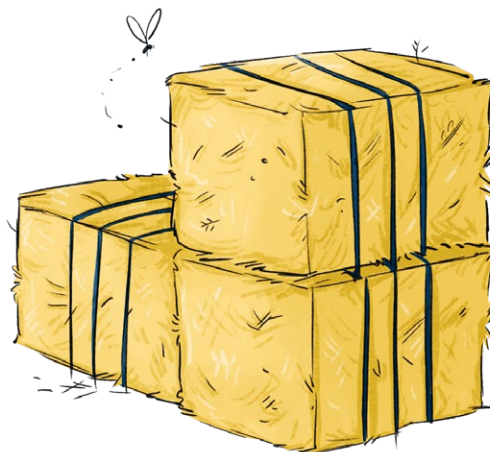
Aktivitetsark 4 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 4:

Perron: Bønfaldende: bede indtrængende om noget

Jagtterræn: et sted, hvor det er tilladt at jage dyr

Mødding: det sted på gården, hvor man smider møg og brugt hø og halm fra dyr, når man muger ud

Kapitel 5 Lys i natten

Aktivitetsark 5 indeholder opgaver til dette kapitel.

Vigtige ord og udtryk i kapitel 5:

Bådeskur: lille skur ved vandet til opbevaring af både. Ofte kan man sejle båden helt ind i skuret.

Krusning: lille bølge i vandoverfladen

Stakåndet: meget forpustet

Brudstykke: en del af noget

Gøre sig sej på deres bekostning: at spille sej ved at lade de andre se alt andet end seje ud

Kapitel 6 Skatten i mosen

Aktivitetsark 6 indeholder opgaver til dette kapitel.

Vigtige ord og udtryk i kapitel 6:

Klatøjet: søvnig

Bankfilial: en mindre afdeling af en bank

Kapitel 7 Hvor er Gunnar, når man skal bruge ham?

Aktivitetsark 7 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 7:

Svungne bogstaver: lidt krøllede, skrå bogstaver

Vibrere: dirre eller ryste med bittesmå, hurtige bevægelser

Kapitel 8 Bæstet

Aktivitetsark 7 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 8:

Saltstøtte: statue af stensalt

Give hals: gø

Trommehinde: en hinde inde i øret, som kommer i svingninger, når den rammes af lydbølger

Flakke: være urolig, fx at se sig uroligt omkring

Kapitel 9 Mødet med Lille Ole Madsen

Aktivitetsark 8 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 9:

Gjalde: runge, lave ekko

Retmæssig: rigtig, i forhold til hvad loven siger

Højrovet: spille smart og samtidig opføre sig nedladende over for andre

Slambert: slyngel; en, man ikke bryder sig om

Kapitel 10 Sortemosens hemmelighed

Aktivitetsark 8 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 10:

Forseglet: lukket helt til, så intet kan trænge ind

Surre fast: binde fast

Serienummer: hvis man fx producerer tusind ting, kan man give dem hver et nummer i serien

Kapitel 11 Skovbjergs farlige sving

Aktivitetsark 9 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 11:

Assistere: hjælpe

Kurve: sving

Hørme: stinke

Kapitel 12 Dramaet ved Dytte-stedet

Aktivitetsark 9 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 12:

Grøft: en rende langs en vej, hvor vand kan løbe ned og væk

Slagmark: her betyder det et meget kaotisk sted

Rugekasse: en kasse, hvor en høne kan ligge og ruge æg ud

Stendige: en vold bygget af sten, ofte som grænse til fx en vej eller en mark

Skumring: når det begynder at blive mørkt

Kapitel 13 Tilbage i mørket

Aktivitetsark 10 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 13:

Flydeprop: en slags prop, der ikke kan synke

Forstumme: tie; blive stille

Ærefrygt: at føle stor respekt, bl.a. om noget helligt

Kapitel 14 Uhyggen rammer Sortemosen

Aktivitetsark 11 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 14:

At gå i ét med: at man ikke kan se noget, fordi det fx ligner baggrunden så meget

Grønbroget tudse: en fredet tudse, der kan blive op til 8,5 cm lang. Vis eleverne et billede af tudsen her:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d8/Bufo_viridis.jpg

Kapitel 15 Stemmer i natten

Aktivitetsark 11 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 15:

Målrettet: at vide, hvad man vil, og gøre det

Amatør: her betyder det nybegynder; at man ikke har prøvet noget før

Kapitel 16 Fangsten i Sortemosen

Aktivitetsark 12 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 16:

Dirk: et lille redskab af stål, som man bruger til at få en lås op med, hvis man mangler nøglen.

Trækroner: den runde del af et træ (over stammen), hvor grene og blade sidder; trætop

Tjære: en sort, klistret masse, som man fx bruger til at tætne skibe med

Duve: vugge

Fuldvoksen: rigtig voksen

Kapitel 17 Nattevagten og Bæstet

Aktivitetsark 13 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 17:

Jerne: suse af sted

På kommando: gøre noget, fordi man har fået at vide, at man skal

Kapitel 18 De berygtede slår til – igen

Aktivitetsark 13 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 18:

Eder og forbandelser: bandeord; grimme ord

Skede: hylster til en kniv

Granvoksen: stor og stærk

Holde hovedet koldt: bevare roen

Dusør: belønning, ofte en pengegave

Samtykkende: at være enig

Den varme stol

Bed to af eleverne være de to røvere, og placér dem foran klassen. De andre elever skal nu forhøre røverne om, hvorfor de begik bankrøveriet, hvorfor de ventede tyve år med at hente pengene, og hvordan de har det med det, de har gjort. Spørgsmålene og svarene skal være tro mod beskrivelserne og handlingen i bogen, så giv evt. eleverne ti minutter til at forberede nogle spørgsmål forinden.

Kapitel 19 Dusøren

Aktivitetsark 14 indeholder opgaver til dette kapitel

Vigtige ord og udtryk i kapitel 19:

Snarrådighed: hurtigt uden at tøve

Ceremoni: fejring

Helteinterview

I stedet for at skrive en artikel til lokalavisen (jf. aktivitetsark 14) kan eleverne i grupper forberede et nyhedsindslag til fjernsynet. Én elev er interviewer, de andre er de fire børn. Evt. kan intervieweren interviewe kun to af børnene, så grupperne ikke bliver så store.

Efter at I har læst:

Logbogen

Undervejs i læsningen har eleverne skullet skrive spor i morfars logbog. Bed eleverne finde **aktivitetsark 3** frem. Tal om, hvad de hver især har skrevet, og hvad det har betydet for deres læsning og forståelse af mysteriet.

Den gode børnedetektiv

Cilla, Agger, Cuba og Havana er børnedetektiver. Tal sammen i klassen om, hvad der kendetegner de fire børn.

- Er børnene et godt team?
- Hvad betyder deres samarbejde for opklaringen af mysteriet?
- Hvordan er de forskellige?
- Udnytter de hinandens styrker?
- Er børnedetektiver anderledes end voksendetektiver?

Brug evt. aktivitetsark 2-3 samt 5-6 fra bog 1 til at samle op på de fire børns egenskaber.

Lav herefter en brainstorm i klassen over, hvad der kendetegner en god børnedetektiv. Brug evt. **aktivitetsark 15**. Bed nu eleverne i makkerpar finde på to børnedetektiver, som vha. samarbejde skal løse mysterier. Brug **aktivitetsark 16** (husk to eksemplarer).

Skriv mysterier

I undervisningsforløbet til bog 1, *Mysteriet om den blå dame*, er der forslag til, hvordan eleverne kan arbejde med at udvikle nye mysterier med afsæt i forberedelserne på **aktivitetsark 20**. Disse aktiviteter kan også anvendes i forlængelse af bog 2, *Mysteriet i Sortemosen*.

Blank writing area with five horizontal lines.

Blank writing area with five horizontal lines.

Blank writing area with five horizontal lines.

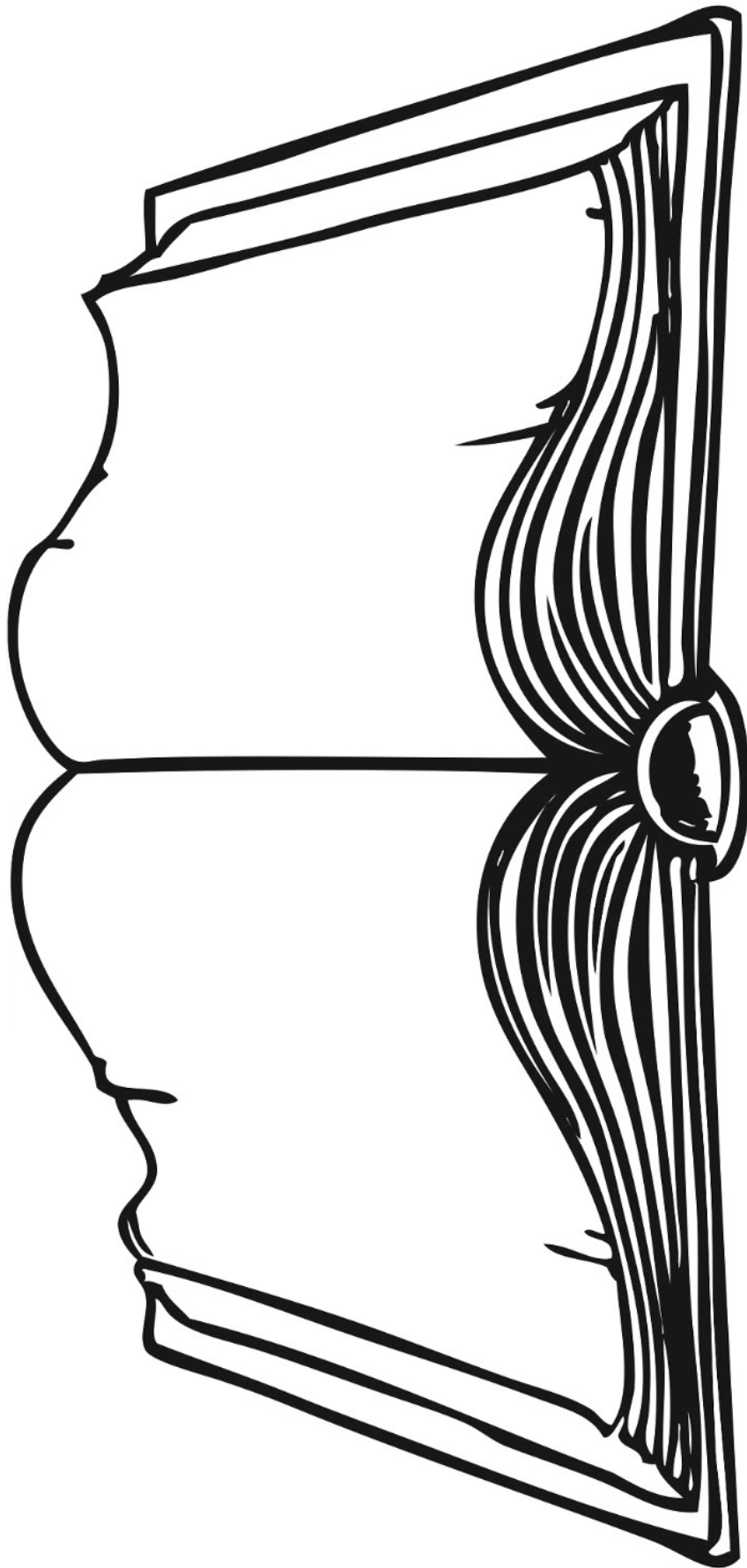
Blank writing area with five horizontal lines.

Mor udenpå

Mor indeni

Alt kan være et spor, indtil det modsatte er bevist.

Kapitel 3 Mormors traktorregler og kapitel 4 Halmballer og hestemøg

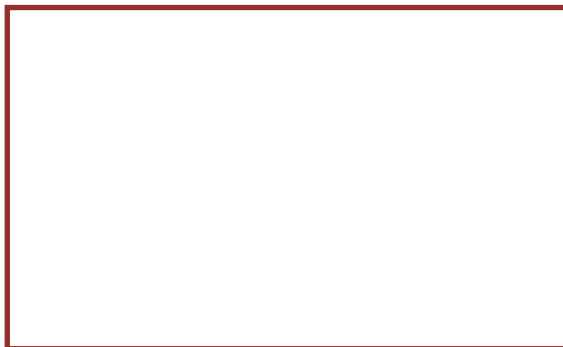
Mormor har flere hjemmestrikkede regler, både når hun kører traktor, og når hun kører på cykel. Hvilke?

Hvad siger det om Mormor, at hun laver sine egne regler?

Har du selv nogle hjemmestrikkede regler – eller har dine forældre? Hvilke?

Hvilke ord bruger skovarbejderen, da han beskriver Lille Ole Madsens hund?

Tegn Lille Ole Madsens hund,
som du forestiller dig den.

Hvad mener Mormor, da hun siger, at *sådan spiller klaveret ikke*? Kunne hun sige det på en anden måde?

Kapitel 5 *Lys i natten*

Hvad sker der med børnene, da mørket sænker sig? Find steder i teksten, der viser, hvordan de har det.

Hvad mener forfatteren, når hun skriver, at latteren lød lidt for høj og lidt for kort?

Hvordan ville du have det med at være i en mørk skov uden en voksen?

Skriv lyde i rammen,
som du forbinder med en mørk skov.

En mørk skov er tit et godt sted at skrive om, når man skriver mysterier. Hvorfor mon? Kan du komme i tanker om andre gode steder, hvis man vil skabe uhygge?

Kapitel 7 *Hvor er Gunnar, når man skal bruge ham?* og kapitel 8 *Bæstet*

Da børnene cykler ud i skoven, har Agger lidt svært ved at følge med. Hvad siger det om Cilla, at hun hjælper ham?

Hvordan tror du, det hjælper Agger, at Cilla siger, at han godt kan, og at de klarer det sammen?

Find ord, som forfatteren bruger om skoven i kapitel 7 og i kapitel 8.

Kapitel 7

Kapitel 8

Kig på ordene. Hvordan ændrer beskrivelsen af skoven sig?

Hvordan forventer du, at Lille Ole Madsen er, når du læser om hans hus og hans hund?

Kapitel 9 *Mødet med Lille Ole Madsen* og kapitel 10 *Sortemosens hemmelighed*

Se på den tegning, du lavede af Bæstet på arbejdsark 4. Hvordan passer din tegning med det, du nu ved om hunden?

Hvilken forskel ville det have gjort, hvis forfatteren fra begyndelsen havde beskrevet Bæstet som en rar og legesyg hund ved navn Molly Jane?

Lille Ole Madsen fortæller om dengang, han så spor efter bankrøverne i Sortemosen. Hvordan er vejret den dag? Hvorfor tror du, at forfatteren bruger vejret til at vise, at der sker noget spændende?

Har du set uhyggelige film eller læst andre uhyggelige bøger, hvor vejret også spiller en rolle? Hvilke?

Kapitel 11 *Skovbjergs farlige sving* og kapitel 12 *Dramaet ved Dytte-stedet*

Tegn Dytte-stedet, som du forestiller dig, det ser ud.

Hvorfor er stedet så farligt? Kunne Skovbjerg gøre noget andet for at forhindre ulykker?

Hvilke ord bruger forfatteren om kyllingerne?

Ord, der betyder det samme, kalder man synonymmer. Kan du komme på andre synonymmer til en nyudklækket kylling?

Gunnar er pensioneret politimand. Hvordan kan man mærke det på ham, da han hjælper til i kaosset? Skriv de ord, forfatteren bruger om ham.

Kapitel 13 *Tilbage i mørket*

Børnene pakker de ting fra morfar, som de skal have med ud i skoven:

- Pandelamper med natfilter
- Lommelygter
- Tov med flydepropper
- Sammenklappeligt fældesystem
- Feltspade
- Hejseline
- Knob-instrukser.

Hvis du skulle med børnene i skoven, hvad ville du så tage med? Synes du, der mangler noget på deres liste? Noget, man kan bruge, når man skal fange røvere? Skriv og tegn.

Beskriv med dine egne ord forskellen på frygt og ærefrygt.

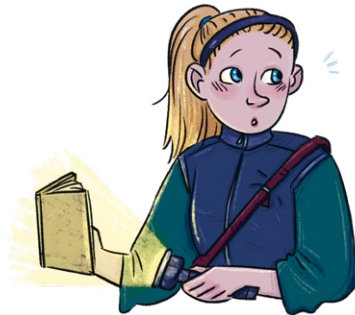
Frygt

Ærefrygt

Luk øjnene, og forestil dig, at det er dig, der sidder ude i skoven og pludselig ser en enorm kronhjort. Mærk, hvordan du har det. Oplever du frygt eller ærefrygt?

Har du nogen sinde selv haft en oplevelse i naturen, hvor du har følt ærefrygt?

Kapitel 14 *Uhyggen rammer Sortemosen*

Hvorfor tror børnene, at kvinden er en af røverne? Ville du også tro det?

Hvordan ville du have det, hvis du var kvinden og var blevet fanget på den måde? Mon hun vender tilbage til skoven?

Cilla bliver sur på sig selv over det, der er sket med kvinden. Hvorfor synes hun, at de skal kaldes *De barnlige* i stedet for *De Berygtede*? Er du enig? Kan du komme i tanker om andet, man kunne kalde dem?

Kapitel 15 *Stemmer i natten* og kapitel 16 *Fangsten i Sortemosen*

Først tredje gang, børnene ser nogen i skoven den nat, er det røverne. Mon det er tilfældigt, at det lige netop er tredje gang? Betyder det noget for mysteriet?

I hvilken genre er tallet 3 et magisk tal? _____

Beskriv de to røvere. Hvordan får illustratoren dem til at se skumle ud? Hvordan får forfatteren dem til at lyde skumle?

Hvordan lykkes det børnene at fange røverne?

Kapitel 17 *Nattevagten og Bæstet* og kapitel 18 *De Berygtede slår til igen*

Hvorfor har både Gunnar og Lille Ole Madsen svært ved at tro på børnene?

Hvad tænker du om det?

Hvad ville der mon være sket med børnene, hvis røverne var sluppet fri?

Cilla er stolt og føler, at de fire børn sammen har været modige og snedige.

Find tre andre tillægsord, der beskriver dem.

Hvad tror du Mormor tænker om sine børnebørn. Hun siger: – *For pokker da [...]*

– *Man kan ikke vende ryggen til jer et øjeblik.* Mon hun skælder ud eller også er stolt?

Forklar hvorfor.

Kapitel 19 *Dusøren*

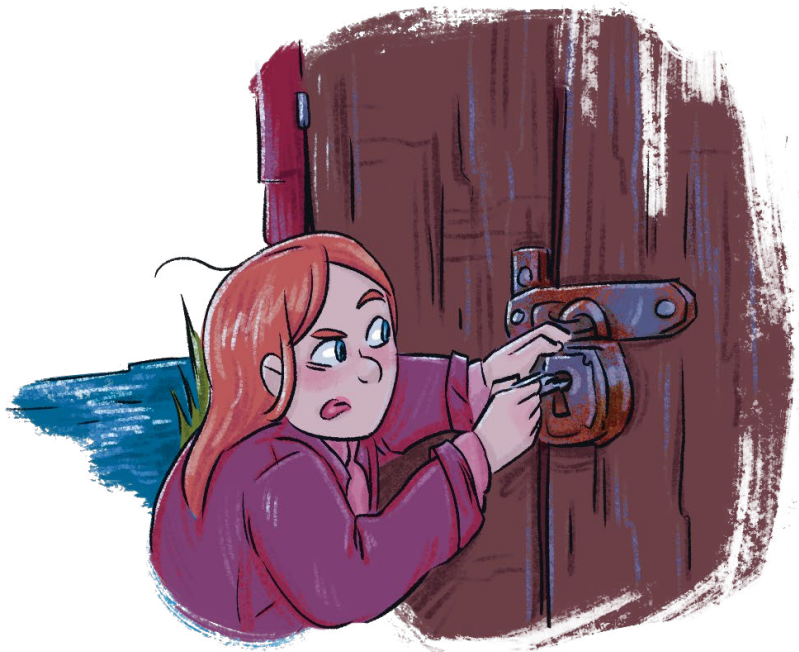
Forestil dig, at du er journalist og skal skrive en artikel til lokalavisen om ceremonien på rådhuset. Skriv, hvad der sker.

Hvad ville du bruge dusøren på, hvis det var dig, der havde fået den?

I Danmark har vi en lov, der hedder straffeloven. I straffeloven står der, at hvis man bruger vold eller truer med vold og tvinger noget fra andre (fx penge), så kan man få op til 6 års fængsel. Hvis det er meget groft, kan man få helt op til 10 års fængsel.

Hvilken straf tror du, røverne får? Hvorfor?

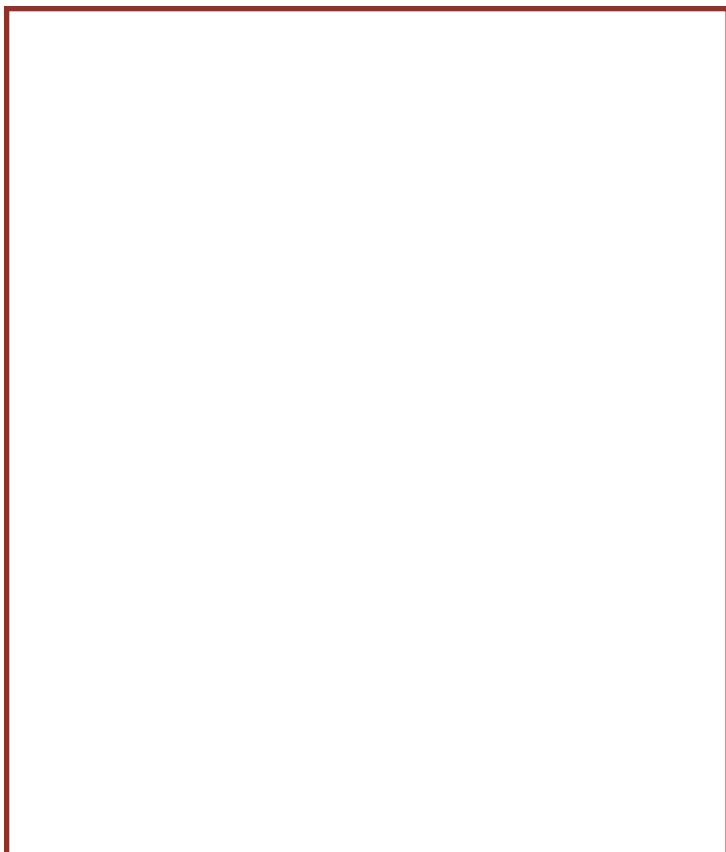
En god børnedetektiv

Hvordan er man en god børnedetektiv? Skriv stikord.

Børnedektiv

Tegn din børnedektiv, og beskriv personen med stikord.

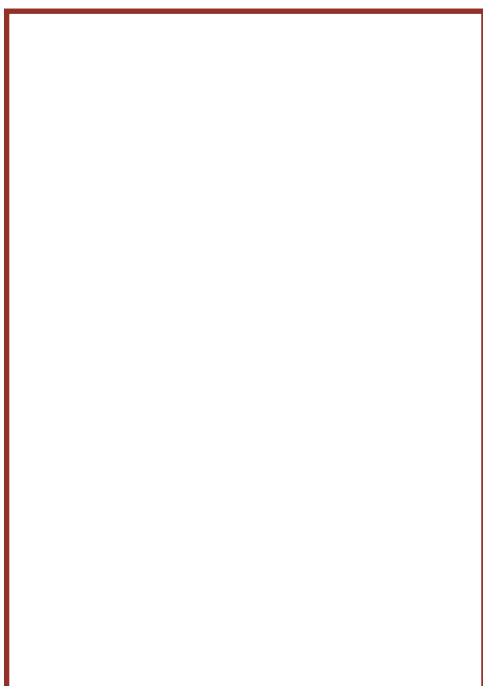

Navn: _____

Alder: _____

Familie: _____

Hjælpemidler:

Personen indeni: _____

Personen udenpå:
